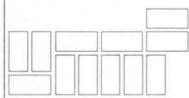

utrechts
monumenten
fonds

STEEN- GOED

Keistraat 9 Een Dubbeld Herenhuis

NR.6 MAART 1990

verschijnt 4 keer per jaar

"STEEN-GOED" is een uitgave van

STICHTING HET UTRECHTS MONUMENTENFONDS
Dorstige Hartsteeg 21
3512 NV Utrecht

tel: 030 - 31 17 61
postrekening 427215

Het Utrechts Monumentenfonds is een beherende en restaurerende instelling van monumentale woonhuizen in Utrecht.

Voor minimaal f10,- per jaar of f250,- ineens is men begunstiger van de stichting. Men ontvangt dan het Jaarverslag, "STEEN-GOED", de Nieuwsbrieven en uitnodigingen voor vergaderingen en excursies.

K E I S T R A A T 9
E e n D u b b e l d H e r e n h u y s

I s d i t n o g i e t s v o o r j e ?

De heer Willem Stoker, geboren te Maarssen op 24-2-1892; overleden te Utrecht op 22-7-1983, werkte tot 1957 bij de afdeling Monumentenzorg van de gemeente Utrecht, laatstelijk als hoofd-architect.

Tijdens het opruimen van zijn vele papieren en fotomateriaal stelde hij de heer W. Thoomes, nu secretaris bij het Utrechts Monumentenfonds, een blocnote ter hand met de woorden: "Is dit nog iets voor je?" Het waren aantekeningen betreffende het pand Keistraat 9: een lijst van eigenaren, notities over de aanleg van de Keistraat, over de archiefbewaarplaatsen van het Hoogheemraadschap Lekdijk Bovendams (de toenmalige eigenaar en bewoner) en een aanzet tot een geschiedenis van het pand. Dit alles had te maken met een in de vijftiger jaren noodzakelijk gebleken restauratie. Het Hoogheemraadschap voelde aanvankelijk alleen iets voor reparatie, niets voor restauratie. Naarmate de reparatie vorderde, werd het enthousiasme voor de restauratie groter. Besloten werd aan de architect P.H.N. Briët opdracht tot een restauratieplan te geven. Het door de heer Stoker indertijd verrichte archiefonderzoek vormt mede uitgangspunt van deze "Steen-goed".

D e K e i s t r a a t
K o r t e g e s c h i e d e n i s

De Keistraat werd aangelegd tussen 1662 en 1664. Deze aanleg was onderdeel van een reeks stedenbouwkundige maatregelen en stadsuitbreidingen in de periode 1580 tot 1709.⁽¹⁾

Een afvaardiging waarvan o.a. H. Moreelse deel uitmaakt onderhandelt in 1662 namens de vroedschap met de gebroeders van Bueren (Buyre, Buyren) over de aankoop van hun huizen op de noordzijde van Achter St. Pieter. Het stadsbestuur koopt deze huizen en het achterliggend erf dat zich uitstreckte tot aan de St. Jansdam voor f21.000,--. Door afbraak van het grootste der gekochte huizen ontstond een verbinding met het Janskerkhof. De percelen bouwgrond werden geveild. De straat werd voor het eerst bestraat in 1664 op stadskosten.

De straat heette van meet af aan Buurestraat naar de familie van Bueren die niet alleen haar huizen aan de stad verkocht, maar ook een huis liet bouwen op één van de nieuwe percelen. Schrijfwijzen: (Nieuwe) (van) Bu(u)re(n)straat, Buyre-, Buere-, (Nieuwe) Buurtstraat. Later veranderde de naam in Keistraat, waarschijnlijk als spotnaam voor Jhr. Everard Meyster's⁽²⁾ passie voor zwerfstenen. In een akte van 1876 wordt nog gesproken van "Kei- of Buurstraat". Later wordt het uitsluitend Keistraat.⁽²⁾

"Slechts weinige, doch voorname huizen, geven deze breede fraaije straat, waar veel levendigheid heerscht, eene plaats onder de voornaamste straten der stad".⁽²⁾

Van der Monde kon het weten. Hij heeft zelf in de Keistraat gewoond. Hij vermeldt als bijzonderheid het adres (F no 342) van het huis waar "...den Italiaanschen geleerde Lucius Roselli, ...omtrent 1698 het gebruik van Likeuren, en waarschijnlijk ook van IJs voor het eerst invoerde".⁽²⁾

Hoe levendig de straat ten tijde van van der Monde was, valt niet te achterhalen. Op dit moment is het er buiten uitgaansuren uiterst stil te noemen.

Als we nu in gedachte elke snel langszoevende

auto vervangen door een rustig voortrammelend rijtuigje, elke bestelauto door vijf mannen met handkarren, kruiwagens, honde- en ezelswagens en elke winkel in de buurt door vele langsrijdende en -lopende neringdoenden en venters en als we daar nog hout- en turfzetsters, een fors aantal dienstboden en knechten, porders, lantaarnopstokers en de bezoekers van Sociëteit "De Vriendschap" aan de overzijde van de straat bijdenken, dan wordt het al iets drukker.

Of er ten tijde van van der Monde winkels in de straat waren, weet ik niet. Pas veel later komt een modezaak in de Keistraat in beeld, namelijk die van "Laçet en Janssen" op nr. 5, beschreven door C.C.S. Crone.⁽³⁾

K e i s t r a a t 9 o p h e t o o g

Ten tijde dat het Utrechts Monumentenfonds zich over een huis ontfermt, verkeert dit vaak in deerlijke staat. Voor de bouwhistorie biedt dit het voordeel dat de 'patiënt' tot op het bot kan worden uitgekleed. De ontleisterde muren en het blootgelegde houtwerk verraden de bouwgeschiedenis. Het pand Keistraat 9, voor 1890 genummerd G 335, is geen eigendom van het Fonds. Het verkeert (niet om die reden!) in goede staat. Bovendien is het betrekkelijk jong; de stichtingsdatum is vrijwel nauwkeurig bekend. Ruim driehonderd jaar gebruik en bewoning biedt niettemin genoeg stof voor onderzoek.

'Voorname onopvallendheid' is misschien een goed woord voor de uiterlijke kwaliteiten van dit huis: geen tierelantijnen en grapjes zoals bij het huis van Meyster, Achter St. Pieter 8. Geen gevelsteen, geen huisnaam.

Het huis staat ook, voorzover bekend, niet afgebeeld op schilderij, paneel, prent of ets.⁽⁴⁾ Er zijn wel foto's en ander afbeeldingsmateriaal vanaf 1883. In "Haslinghuis" staan drie foto's:

de gevel aan de Keistraat, de achtergevel met het oude ijzeren bruggetje, gemaakt voor de dames op ten Noort, en een kijkje in de oude kelderkeuken.⁽⁵⁾

In "Verlaan en van Vliet" vinden we een foto van voor- en zijgevel, één van de achtergevel en een interieurfoto van de vergaderzaal.⁽⁶⁾

In de Topografische Atlas van de Gemeentelijke Archiefdienst Utrecht vinden we enkele foto's van het huis uit ongeveer 1935, 1956, 1975 en 1985. Ook is er een erg leuke prentbriefkaart (na 1906) met een doorkijk in de Keistraat richting Drift.⁽⁷⁾

In "Utrecht in woord en beeld" is eveneens een doorkijk in de Keistraat opgenomen.⁽⁸⁾

Verder wordt er in de Topografische Atlas een aquarel van de achtergevel vermeld, gemaakt door L. van de Pol (1953).

In het Utrechts Documentatiesysteem komt een afbeelding van een deel van de achtergevel voor van de hand van Jan Dekkers (1962).⁽⁹⁾

Ook in de Topografische Atlas van het Rijksarchief bevinden zich enkele zeer mooie foto's van ongeveer 1935. Deze laten goed de reparatieplekken in het metselwerk zien.⁽¹⁰⁾

Naast foto's worden er ook een aantal bouwtekeningen bewaard, zowel in het GAU als in het RAU. Deze komen verderop ter sprake.

Zo'n huis moet je een paar keer aandachtig bekijken voor je details ziet. Ook deze zijn niet spectaculair, wel evenwichtig. Mooi metselwerk in vier kleuren baksteen, alles onberispelijk gescharreerd. Paarse klinkers voor de zijgevel onder straatniveau, bleekroze klinkers daarboven. Bijna oranje stenen voor de hanekammen boven de vensters en een heel mooie rode steen met gele strengetjes en adertjes in de gevel aan de Keistraat. Voor- en zijgevel maken een hoek kleiner dan 90 graden. Het gevelgedeelte aan de

gracht onder straatniveau heeft beschilderde luiken. Met name de iets rond lopende zijgevel is imposant met de forse schoorstenen opgenomen in de twee trapgevels. De muurankers zijn ook al eenvoudig van vorm en spaarzaam bekapt. Achter het huis ligt een kleine, geheel geplaveide plaats, deels in beslag genomen door een modern ogend dienstgebouwtje.

B o u w e n v e r a n d e r i n g e n

De geschiedenis van het huis begint met de overdracht door Gijsbert Toniss van Vianen van "seeckeren erff leggende alhier t'Utrecht aande Oostzijde van de Buerestraat daer Gerrit Claesz van Milhuysen suytwaerts ende de Nieuwe Grafte noortwaerts naestgelegen sijn" (transportakte 29-9-1664). De prijs voor het erf was 2257 gulden en tien stuivers.^(11,12) Uit een ander transport (1-4-1665) weten we per toeval dat het huis in 1665 nog in aanbouw is.

Een nadere omschrijving van het in eerste aanleg geleverde huis heb ik niet kunnen vinden. In de transporten wordt gesproken over huis, hof/tuin en erf/grond. Naar alle waarschijnlijkheid is een deel van het perceel al eerder bebouwd geweest: in de tuin achter het huis werden in 1958 twee kleine overwelfde kelders gevonden.

Rond 1713 zijn twee balkons aangebracht. Aan de Keistraat zit nog een balkon, die aan de achterzijde heb ik niet afgebeeld gezien. Mogelijk bevond dit zich boven het zeskantige portaal aan de achterzijde dat zelf ook duidelijk later aangebouwd is, blijkens gebruik van een andere steensoort en zichtbare bouwnaad tussen buitenmuur en portaal. De raamopening boven dit portaal is dichtgezet.

Rond 1713 zijn ook de kruiskozijsen vervangen door "Engelse raamten". De vergroting van de raamopeningen bracht met zich mee dat aan beide

zijden van de twee zijgevels een traptrede ver-
viel en men rond het eigenlijk te ver uitstekende
de kozijn metselwerk improviseerde. (Zie foto).
Uit een transport uit 1713 blijkt dat achter het
huis een volière stond.

De voordeurpartij met portiek, zuilen en fronton
is uit 1772. Bij die gelegenheid is ook een re-
kest ingewilligd om de opgang van de stoep van
voren in plaats van ter zijde te maken, daartoe
de onderste dorpel "...een weinig meer voor-
waarts te doen springen mitsgaders aan beide
zyden een steenen paal of ijzeren kanon te doen
stellen". Nog steeds steekt de onderste stoep-
tree de indertijd toegestane 12 duim uit in de
'kleine steentjes'.

In 1883 wordt aanbouw van een stal en koetshuis
en een ijzeren "rijbrug" gepland. Aanvankelijk
lag er helemaal geen brug over de Kromme Nieuwe-
gracht naar de tuin achter het huis. Alleen de
brug wordt uitgevoerd.

In 1892 wordt het huis helemaal opgeknapt en
deels verbouwd om het als kantoor voor het Hoog-
heemraadschap Lekdijk Bovendams geschikt te ma-
ken.

In 1953 wordt o.a. een deel van de gevels geres-
taureerd en wordt een nieuwe eiken trap ge-
plaatst.

In 1958 komt de restauratie van de tuinmuur en
de keermuur gereed.

In 1958 wordt ook bovengenoemde ijzeren "rij-
brug" vervangen door een stenen boogbruggetje,
waarbij tevens de op pag. 5 genoemde doorgang in
het nieuwe muurwerk wordt aangeduid.

In 1970 wordt een deel van de dakgoot en muur-
kroon vernieuwd nadat daarin huiszwam geconsta-
teerd was.

Eveneens in 1970 wordt het huis geschikt gemaakt
als tijdelijk onderkomen voor de Zusters van
Eeuwigdurende Aanbidding. In de gang achter de
voordeur wordt een afsluitbare glazen pui ge-
plaatst en er wordt een klein deurtje naar de

vergaderzaal, voor de Zusters de kapel, gemaakt zodat deze door bezoekers betreden kan worden zonder de privacy in de rest van het huis aan te tasten.

Als tenslotte in 1978 het huis verkocht wordt aan het Aartsbisdom, worden vooral brandveiligheidsmaatregelen getroffen: verwijdering van board- en rietplafonds en de aanleg van een brandtrap door de oude privaatkoker grenzend aan Keistraat 5.

H e t h u i s v a n b i n n e n

Het huis is op dit moment in gebruik als gemeenschappelijke woning voor jonge mannen die zich voorbereiden op het priesterschap. We kunnen er niet zomaar onbeperkt rondkijken.

Uit de bouwgeschiedenis wordt weinig bekend over inrichting en gebruik van het huis. Een eerste verwijzing naar het interieur vinden we pas in een transport van 5-8-1745 waarin gesproken wordt over "behangzels, schilderijen, spiegels, twee familiestukken in de schoorsteen, boven de middendeur in het voorsalet, alsmede wapens voor de schoorsteen".

In "Haslinghuis" komt een foto voor van de kelderkeuken met stookplaats; in "Verlaan en van Vliet" staat het neo-renaissance interieur van de vergaderzaal afgebeeld. Als bijzonderheid wordt daarbij nog vermeld dat Gerrit Rietveld in zijn jonge jaren hieraan meegetimmerd heeft.

Bij de overdracht in 1770 luidt de nadere omschrijving van het huis: "...voorsien met vijff spatieuze beneden- en vijff bovenkamergen en een kabinet, voorts een extra grote solder, item nog beneden drie klijne strecken, wijders hechte en sterck gekluysde kelders en keuken". Bij die gelegenheid worden ook meubilaire goederen genoemd en de plaats waar die zich in het huis bevonden. (Zie pag. 22).

De tweede blik naar binnen krijgen we via de administratie van het Hoogheemraadschap voorzover die betrekking heeft op hun nieuwe behuizing. De confrontatie met deze gegevens maakt je steeds nieuwsgieriger. Als rector P.A.G. Rentinck van het Ariënskonvikt ons toezegt het huis te laten zien, is dat dan ook een moment suprême: alsof je een correspondentievriend(in) voor het eerst in levende lijve gaat zien. Als gidsen bij het rondkijken helpen ons eerstens de huidige heer des huizes, verder in hoge mate het bestek met bijbehorende tekeningen van de verbouwing uit 1892. (Zie pag. 14,15).

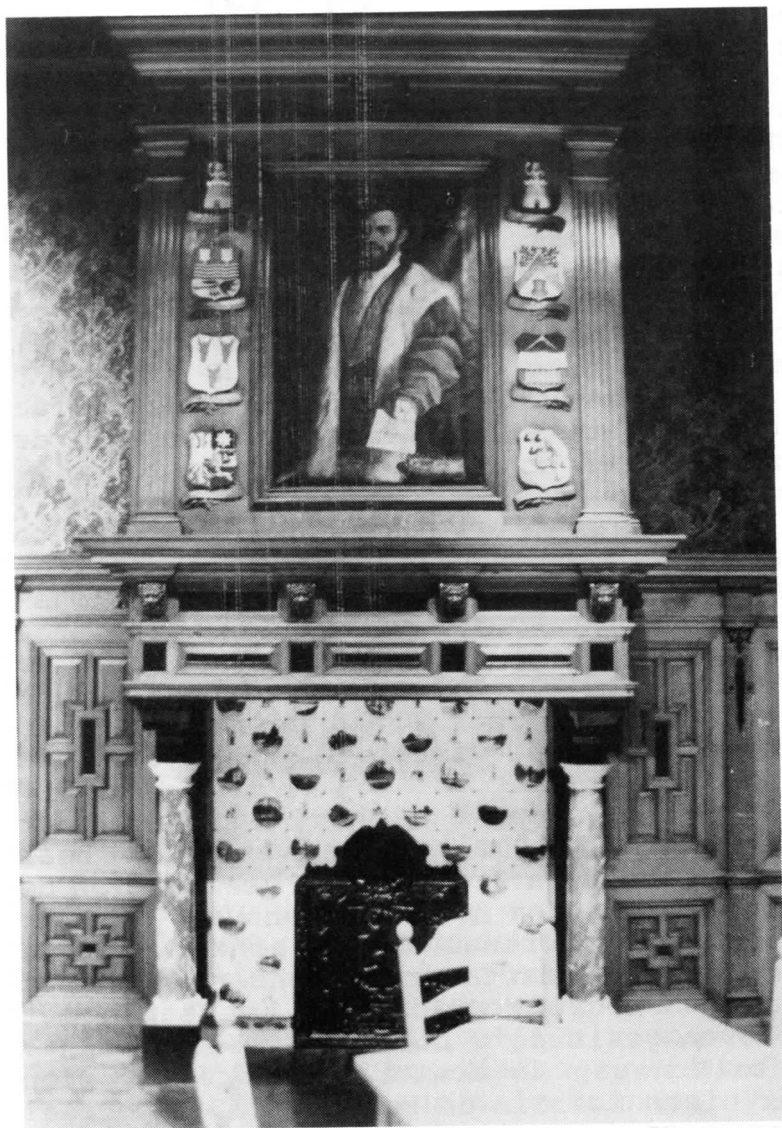
We gaan binnen door de statige voordeur en zien meteen van alles: de fraaie meterkastdeur links, waarschijnlijk herbruik van een elders uit het huis verwijderde deur, en verder de marmeren vloer, plinten, drempels en neuten. We gaan door de glazen pui, aangebracht t.b.v. de Zusters van Eeuwigdurende Aanbidding. Bij een kopje koffie in de voorkamer links van de voordeur valt de mooie, Reseda-achtige grijsgroene kleur van het schilderwerk op. Dit schilderwerk zit er al lang. Zwaar hang- en sluitwerk aan de binnenluiken.

In deze kamer is meteen te zien hoe het Hoogheemraadschap de indeling veranderd heeft. Vermoedelijk was de oorspronkelijke indeling van het huis: links van de voordeur drie kleinere ruimtes, zowel op kelderniveau als op de begane grond en verdieping. Op alle niveaus rechts van de voordeur twee grote ruimtes, eventueel onderling met een tussendeur te verbinden. Van voordeur tot achtergevel loopt op deze niveaus een rechte gang. Alle bouwlagen hebben dus een precies gelijke indeling. Bij deze indeling heeft elk vertrek rechtstreeks daglicht, inclusief de gangen, tevens zijn de vier stookplaatsen zo economisch mogelijk benut.

Het Hoogheemraadschap nu heeft de grote benedenruimtes verenigd en de kleine benedenruimtes nog verder gesplitst tot vier kamertjes. De voorkamer is verkleind. Men heeft de oorspronkelijke schoorsteen en betimmering weggebroken en een nieuwe scheidswand geplaatst in het hart van de oude stookplaats. Men heeft de lambrizing op de nieuwe muur aangevuld naar het voorbeeld van die aan de Keistraatzijde en een nieuwe hoekschoorsteen moeten plaatsen om aansluiting op het rookkanaal te krijgen. Dit vertrek heeft door de verkleining iets van zijn evenwicht tussen hoogte en breedte verloren. Hetzelfde geldt voor het achterste kamertje links van de voordeur, waar een scheidswand een mooi beschilderd stucplafond in tweeën deelt.

Gaan we terug naar de gang om onze wandeling te hervatten. We zien een rijtje van dezelfde groengeschilderde deuren met fraaie kroonlijsten. Als we het gemiddeld eenvoudig uitgevoerde stucwerk van de gangplafonds bekijken, zien we met verbazing twee sleutelstukken of consoles in de vorm van leeuwekoppen links en rechts onder een gestuct bint in de vestibule. Waar komen die in hemelsnaam vandaan?

Als we beneden de gang uitlopen, komen we door een tochtdeur (in 1892 van de vestibule naar achteren verplaatst en onlangs op verzoek van de brandweer nog eens een meter verschoven) terecht in het zeskantige portaal aan de achterkant. We kunnen alleen maar fantaseren wanneer en waarom dit is aangebracht. Mogelijk is het samen met een daarboven gesitueerd balkon in 1713 gemaakt. Van dit balkon aan de achterkant horen of zien we verder niets meer in de papieren. Dit portaal is nu van opzij toegankelijk. Op een tekening uit 1883 komt die doorgang niet voor. Er hangt een grote, koperen trekbel zodat men kan denken aan een leveranciersingang. Naar beste weten ligt er echter pas sinds 1883 een bruggetje over de gracht naar de achterkant van het huis.

De versmalde, blauwe schouw

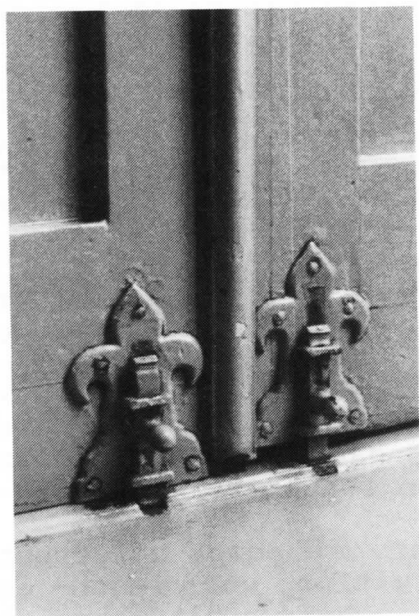
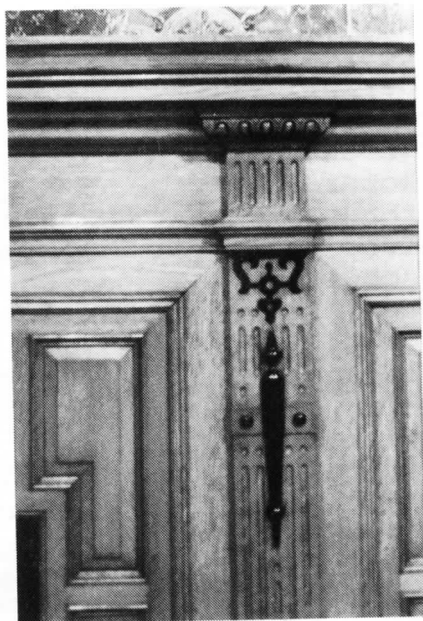
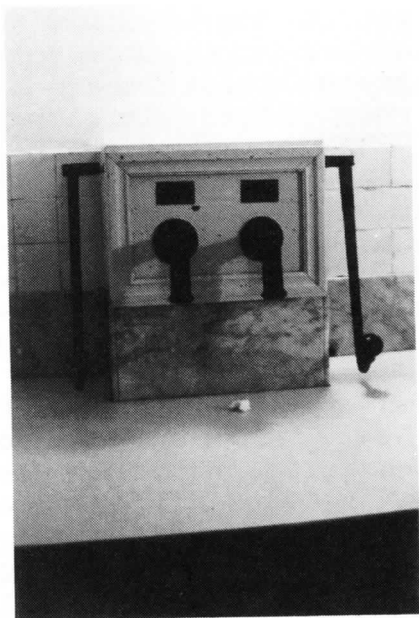
We gaan nu naar rechts van de benedengang en betreden het pronkstuk van het huis: de vergaderzaal. Een grote, imponerende ruimte met neo-renaissance wandbetimmeringen, boekenkasten met groen saai voor de panelen, kastdeuren met mooie koperen scharnieren. Zware parketvloer. Het plafond met zware binten en rode kinderbalkjes. Twee identieke schouwen met betegeling, wapenschilden, schilderijen en gietijzeren haardplaten. Er hangt een groot smeedijzeren lichtornament. Er hangt zwaar, klassiek geornamenteerd behang, vermoedelijk nog uit 1892.

Hier is veel veranderd. Men sprak in het bestek van: verwijderen van "de separatiemuur van de suite". Er waren dus tussendeuren. Wellicht was één dezer kamers de in een overdracht genoemde "grote goudleerkamer". Hier zijn behalve de tussenmuur delen van plafonds, wandbetimmeringen en kasten verwijderd. Er zaten twee schoorstenen: een witte en een blauwe. De blauwe is versmald tot 1.60 meter; in de plaats van de witte, die is verwijderd, werd een kopie van de versmalde blauwe geplaatst. De haardplaten zijn herplaatst.

Hoe benieuwd men ook wordt naar de meer oorspronkelijke uitmonstering van deze woonruimtes, toch is een bijzonder geheel tot stand gebracht en overwegend gaaf overgeleverd. Het nooddeurtje van de Zusters, in de jaren zeventig dwars door de betimmering aangebracht, detoneert echt.

We gaan nu via een houten trap naar beneden. Het trapportaal is helemaal getegeld met oude, witte tegeltjes. De leuning is van eenvoudig smeedwerk. Links van de voordeur bevindt zich de onderbouw van de archiefruimte die ook hier dwars door de oude indeling heengaat. Verder is daar ook de Pegusaansluiting en een apart, klein kamertje.

Achterin is de oude keuken met pomp, uitgerust met een aparte zwengel en uitloop voor regen- en voor pompwater. De in Haslinghuis nog afgebeelde

resten van oude aanrechtkasten zijn, ook weer terwille van de Zusters, weggewerkt achter modern materiaal. In de naar het water gekeerde achterwand van de oude, witbetegelde keukenschouw bevinden zich aan weerszijden twee kleine, getraliede raamopeningen, oorspronkelijk afsluitbaar met luikjes. De schouw heeft een zware ijzeren bodemplaat met asluik.

Ook hier in de kelder loopt een middengang van voor naar achter. De witte betegeling loopt tot op lambrizeringshoogte en wordt bovenaan met een mooi roodbruin guirlandetegelkje afgezoomd. De gewelven lopen betrekkelijk vlak in vier segmenten.

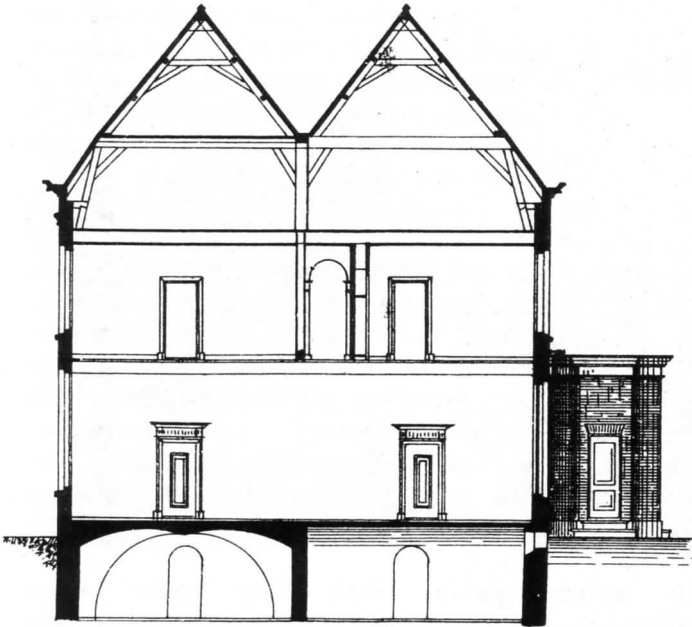
Rechts van de voordeur is een grote kelder (de oude brandstoffenkelder?) fraai in herbruik genomen als kapel van het konvikt: wanden en gewelf helemaal wit, de vloer belegd met rode en grauwe plavuizen van ca. 20 bij 20 cm. in ruitverband.

Halverwege de keldergang ligt nog naar alle waarschijnlijkheid onder een grote tegel, gemerkt met de letters PP, de oude welput die door het Hoogheemraadschap is hersteld. Naast een deel van de vloer dat met rode en grijze plavuizen van 20 bij 20 cm. in halfsteensverband is belegd, zien we ook nog een deel met grote grijze vloertegels van ca. 40 bij 40 cm.

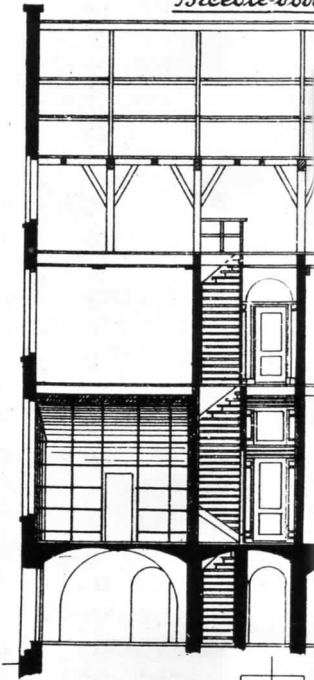
We gaan weer naar boven en via een sierlijke eiken trap, in de vijftiger jaren tijdens een restauratie geplaatst, naar de verdieping. Op de verdieping is al voordat het Hoogheemraadschap het huis betrok een zijgang gerealiseerd, vermoedelijk in verband met de behoefte aan een comfortabeler keuken dan die in de kelder. Grenzend aan de keuken zien we ook de rest van het oude privaat, waar nu de brandtrap doorheen loopt.

ook op de verdieping is nogal gebroken omdat veel scheidingswanden tussen de kamers van hout waren. De vertrekken links van de voordeur zien

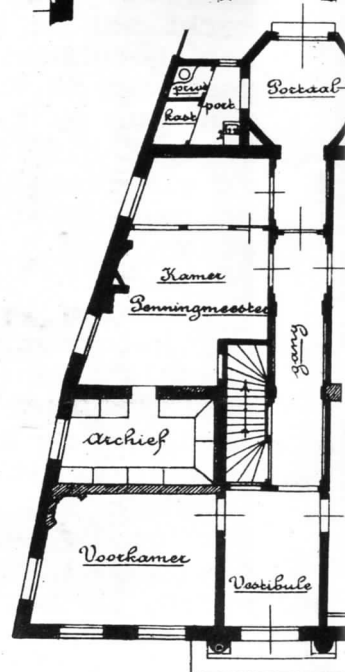
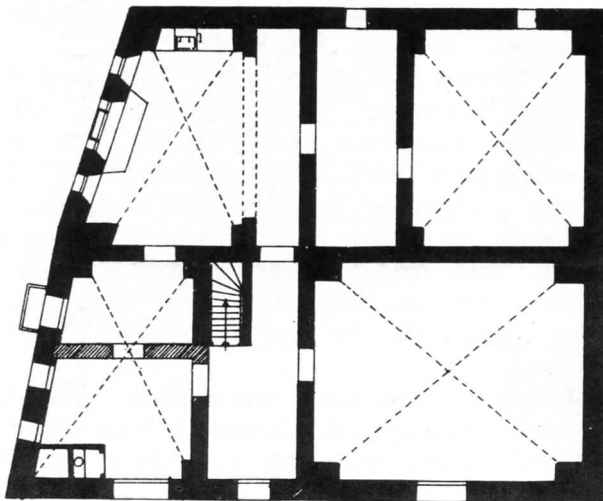
Lekdijkshuis
Dwaars-doornede

Ontwoopen ver
Breedte door

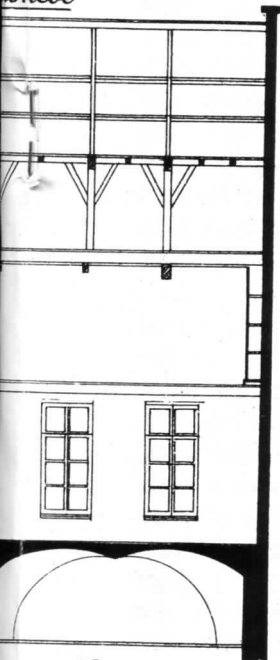

Kelder

ouwing
snede

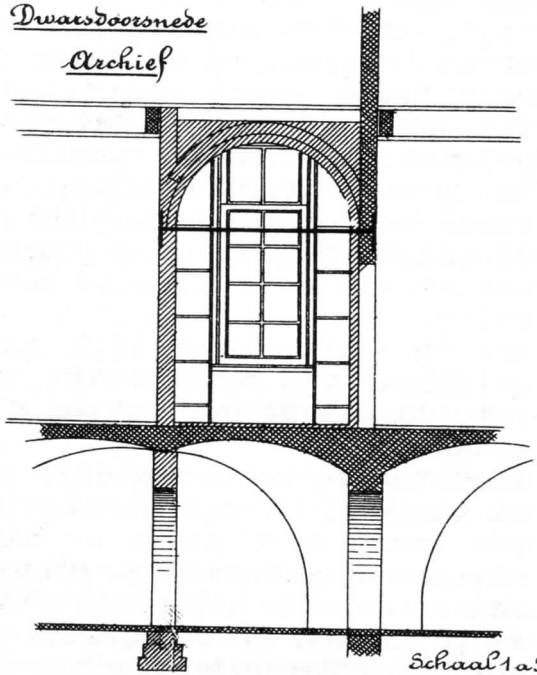
Beg. grond

Schaal 1 à 100.

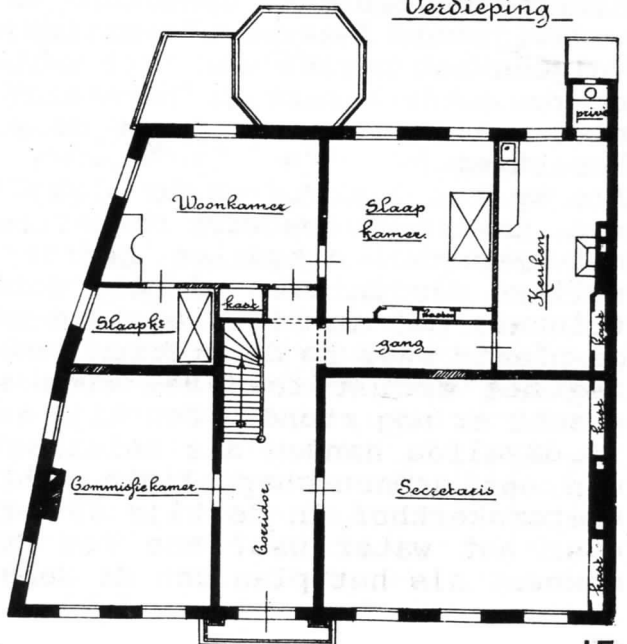
te Utrecht

Dwaarsdoorsnede
Archief

Schaal 1 à 50

Verdieping

we niet omdat deze op dit moment in gebruik zijn. We zien aan de straatkant de vroegere secretariskamer, nu de kamer van rector Rentinck. Deze kamer heeft een fraaie schoorsteenmantel die door de verbouwing in 1892 ongemoeid is gelaten. Een zware raveling tekent zich af in het stucplafond. Wellicht was daar vroeger een hangschouw. Deze kamer had tot 1892 een verbindingsdeur met de gang daarachter en nog eerder was er wellicht evenals beneden sprake van een suite.

Aan de achterkant ligt de gemeenschappelijke huiskamer van het konvikt, ontstaan door samenvoeging van de vertrekken der vroegere conciërgewoning.

Rest tenslotte de zolder. De zoldertrap is oud en kloek. De trapspil eindigt in een wrong. Via een zware deur komen we uit op de zolder. Een rij grenen standvinken parallel aan de Keistraat ondersteunt de kapconstructie. Merkwaardig lopen de telmerken niet regulier op. Het dakschild is vrijwel onveranderd gebleven, behoudens een nu hier, dan weer daar opduikend en later ook weer verdwijnend, ijzeren steekraampje.

Volgens het bestek uit 1892 werden de bedsteden op de zolderkamertjes hersteld: we hebben dit niet gezien in verband met de privacy van deze kamertjes.

Als we ten laatste op de plaats een kijkje nemen, moeten we ook weer fantaseren hoe het er in het verleden uitgezien heeft: waar stond de volière die in 1713 vermeld wordt? En waar het tuinhuis dat in 1892 hersteld moest worden? Op de plaats waar nu de fietsen bewaard worden? Hoe zag het er uit toen het oude buurhuis aan de gracht er nog stond? (Een tijd lang was dit huis in dezelfde handen als Keistraat 9). Gebruikte men een gemeenschappelijke achteruit naar het Pieterskerkhof in de tijd dat er nog geen brug over het water was? Hoe zou de situatie zijn geweest als het plan van de dames op ten Noort

uit 1883 om op de plaats een stal te bouwen was doorgegaan? Allemaal vragen die, daar staand en rondkijkend, opkomen zonder bijgeleverde antwoorden.

We vertrekken met de vraag aan rector Rentinck hoe het is om in dit huis te wonen. Uit zijn antwoord is volkomen duidelijk dat hij daar graag woont, enthousiast is voor de geschiedenis en liefdevol verzorgt wat er aan bouwhistorie te zien is.

E i g e n a r e n , g e b r u i k e n b e w o n i n g v a n K e i s t r a a t 9

28-9-1664: ROMBOUT MODÉ, "kanunnik St. Peters t'Utrecht", later decaan van diezelfde kerk en domheer. Eerste eigenaar.

Van de familie Modé vond ik geen kant en klare genealogie, ook geen beschrijving in Nederland's Patriciaat.^(13,14) De naam komt in een menigte vormen voor: Mo(e)de(d), Modé, Modius, Mod(a)eus, MODOEUS, (van) MOODEE. Wellicht zijn deze varianten afkomstig van de naam Mod of Modde.⁽¹¹⁾ Een Utrechtse burger met deze naam, Jan Mod uit "Emmenes", wordt voor het eerst genoemd in 1369.⁽¹⁵⁾

Als beroepen en ambachten van de personen met bovengenoemde namen vinden we vermeld: backer, coornkoper, cnoopmaeker, cooperslager, schoenmaecker. Daarnaast zijn er die als apothecaris en medicinarum doctor worden omschreven. We vinden een gereformeerde tak, een katholieke tak (althans moet Simon Modee op 12 mei 1692 beloven zijn partner "niet te sullen tot het pausdom verleiden") en een remonstrantse tak.⁽¹⁶⁾ Deze laatste tak is voor ons belangrijk: zij zijn zo te zien invloedrijk en ook gewoon rijk. Zij zijn tevens de eerste eigenaren van Keistraat 9. De financiële bodem van de familie werd gelegd door de grootouders van Rombout (Rumoldus) Modé:

Wouter (Wolterus, Gualterus) Martenss Modé en Jouffr. Margaretha van Cronenborch. Zij bezitten vele huizen in de stad.

De vader van Rombout, Mr. Dirck Modé, was kanunnik van St. Marie, cameraar van "den Leckendijk Bovendams" en Raet Ordinaris in den Ed. Hove van Utrecht. Zijn broer Wouter is in 1663 medekanunnik van St. Pieter en domheer. Zijn schoonvader Mr. Abraham de Goyer is eveneens domheer en zijn zwager Johan de Goyer is kanunnik-kapitulair van Oud-Munster en vermoedelijk dezelfde Johan de Goyer die de eerste inventaris heeft gemaakt van de archieven van het Hoogheemraadschap. Een ander familielid van zijn vrouw, Mr. Dirck de Goyer, is eveneens kanunnik van St. Marie en heeft in 1662 een huis gekocht vlakbij Rombout (St. Jansdam aan de Nieuwe Gracht).

Het ambt van kanunnik zal in die dagen vooral te maken hebben gehad met het beheren van de vaak omvangrijke bezittingen van de oude kapittelkerken. Hoe de overgang van een vooral liturgische naar een economische taak precies plaatsvond, is een vraag die buiten dit bestek valt. In ieder geval zien we het ambt na de reformatie circuleren binnen een klein aantal families.

Op 21-10-1665 wordt de eerste eigenaar, Rombout Modé, heemraad bij de Lekdijk Bovendams op nominatie van St. Pieter. De combinatie van kanunnik en heemraad kwam vaak voor omdat de kapittels, evenals o.a. de ridderschap en het Duitse Huis, in deze benoemingsrecht hadden.

Rombout Modé trouwt op 12-3-1661 Catharina de Goyer in het St. Anthonigasthuis. Zij krijgen twee zoons: Dirck (geb./ged. 22-3-1663) en Rombout jr. (geb./ged. 30-8-1666). Een dochter overlijdt jong. Op 9-6-1664 maken Modé en zijn vrouw een mutueel testament. Na overlijden van Rombout Modé op 17-7-1671 hertrouwt Catharina de Goyer (Doorn, 31-5-1674) Johan Gerritse Meerman en krijgt ook bij hem twee kinderen. Als zijn moeders erfdeel krijgt Rombout jr. eerst de

helpt en via een legaat van zijn broer Dirck (16-8-1710) de hele eigendom van het huis.

Of de familie Modé het huis bewoond heeft, valt niet met zekerheid te zeggen. Argument vóór is het feit dat Modé eerste eigenaar is van een nieuw gebouwd huis in de onmiddellijke omgeving van zijn 'werk': Pieterskerk en Domkerk. Tevens woonde naaste familie van hem ook in Utrecht (Nieuwstraat, Kromme Nieuwegracht). Tegen pleit mogelijk dat zijn weduwe niet in Utrecht hertrouwt maar in Doorn, vermoedelijk haar woonplaats op dat moment.

We willen hier geen polemieken voeren over woonwerkverkeer in de zeventiende eeuw, maar een korte afstand tussen wonen en werken was toen absoluut noodzakelijk. Mogelijk heeft zodoende het kanunnikengezin Modé op H. Sacramentsdag 1673 voor de ramen van hun huis aan de Buerestraat toegekeken naar een merkwaardig schouwspel. Toen "...trok... een Sacramentsprocessie door de straten, waarbij de apostolisch Vicarus gaande onder een door vier Franse officieren gedragen baldakijn, zelf de monstrans droeg. De stoet verliet de Domkerk door de noordelijke ingang, trok door Domsteeg en Korte Jansstraat naar het Janskerkhof en daar om de Janskerk en vervolgens langs de Keistraat (toen Buerestraat geheten), Achter St. Pieter, St. Maartensdam (thans Pausdam) en Trans weer naar de Domkerk terug".⁽¹⁷⁾

De familie Modé lijkt uitgestorven: op een gegeven moment komen ze niet meer voor in de transporten en plechten, evenmin in de doop-, trouwen en begraafboeken. Een korte speurtocht naar de naam Modé en Modeus in de meest recente telefoongidsen van Rotterdam, Amsterdam, den Haag, Amersfoort, Maastricht, Eindhoven, Breda, Utrecht en regio Utrecht leverde niets op. Geen wijd verspreide naam. Het Repertorium Nederlandse Eigennamen bevat slechts één verwijzing naar de naam Mode. (Rheden, Gelderland, één maal).

26-4-1713: Verkoop door Rombout Modé aan Diderik van ROMONDT, "canonick van den Capittule ten Dom", voor de prijs van f8550,--.

Met de familie van Romondt hebben we het een stuk gemakkelijker omdat we gegevens kunnen ontleen aan een uitgebreide beschrijving in Nederland's Patriciaat (1921-1922, pag. 253-288).⁽¹³⁾ De familie van Romondt is een wijdvertakte, protestantse familie van oostnederlandse afkomst (Zwolle, Deventer). De naam wordt geschreven als van Romunde, van Romond, van Romondt. Leden van de oostnederlandse tak zijn vele jaren lang muntmeester; leden van de westfriese tak (Enkhuizen) idem.

De Utrechtse tak van deze familie begint ook met het muntmeesterschap van Utrecht (Jan van Romond(t)). 'Geld maken' was kennelijk een familietrekje. Deze tak is lang eigenaar geweest van Keistraat 9, te beginnen met Diederik van Romondt en diens echtgenote Elisabeth Waterman. Deze Utrechtse tak vervulde veelal ambtelijke functies als muntmeester, kanunnik, cameraar, heemraad, ontvanger van de 20ste en 16e penning, schepen en regent van gasthuizen en fundaties. Diederik van Romondt en zijn echtgenote Elisabeth Waterman zijn beide geportretteerd: 'deftige' mensen, weelderig gekleed. Hij met een geпоederde, over de schouders afhangende pruik. Echt twee schilderijen om links en rechts van de schoorsteen te pronken.

Een lid van de Utrechtse tak is sinds 21 augustus 1838 gerechtigd de titel van Jonkheer/vrouw te voeren. Een deel van de afstammelingen van deze tak heeft sinds 28 mei 1837 bovendien het recht zich d'Aumale van Romondt te noemen. Deze tak is uitgestorven. De naam van Romondt werd hier in vrouwelijke lijn overgedragen als van Romondt-Vis.

De Utrechtse tak werkt zich zo te zien steeds verder omhoog, verdeptigt ook verder via huwelijken. Men houdt soms ook bezit bijeen via

familiehuwelijken. Het lukte echter maar amper om als geslacht te overleven. In de genealogie komen lange rijen jong gestorven ouders en kinderen voor. Weduwnaren hertrouwden één of meerdere malen, de overlevende weduwen daarvan ook weer. Snel geteld, leverden 29 huwelijken 49 nakomelingen op, waarvan er 15 onder de 10 jaar overlijden. In het Utrechtsch Jaarboekje van 1892 zien we nog twee maal de naam van Romondt vermeld.

Met een korte tussenpoos van 1745 tot 1770 blijft het huis nu in handen van vijf opéévolgende eigenaren van Romondt, tot 1876. De eerste eigenaar van Romondt, Diderik, heeft vrijwel zeker met zijn negen kinderen in het huis gewoond. Hij moderniseert het huis geestdriftig. In zijn rekesten aan de Vroedschap in mei en oktober 1713 stelt hij dat hij "...niet alleen reparatie maar ook considerabile melioratie vermaynd te doen". Dit betreft o.a. "...deselve met Engelse raamten ende glazen voorsien". Daarom vraagt hij een balkon van twee voeten aan de Buerestraat en één van drie voeten aan de achterzijde. Verder "...tot meerdere cieraet ende conservatie dier glazen een ijseren heckje binnen de roying van zijn stoep en de geut".⁽¹²⁾ Beiden worden toegestaan. De verbreding van de vensteropeningen op zolder maakt veranderingen aan de trapgevel nodig. Persoonlijk vind ik dit geen 'melioratie'.

Als in 1745 het huis verkocht wordt door de kinderen van de eerste eigenaren van Romondt worden bij de verkoop uitgezonderd: de familiestukken in de schoorsteen en boven de middendeur in het voorsalet, alsmede de wapens voor de schoorsteen. Waren de schilderijen van Diederik van Romondt en Elisabeth Waterman daar wellicht bij?

5-8-1745: Verkoop aan Cornelis MEYEN, klerk ter secretarie der Staten van Utrecht, voor f17.000 en f1500,-- voor "behangzels" e.d.

Van de familie Meyen ben ik niets te weten gekomen. De naam komt veel voor bij de parenteringen in Nederland's Patriciaat, maar een systematische beschrijving vond ik niet.

De heer Meyen heeft waarschijnlijk een voorziening op de plaats aangelegd of uitgebreid, althans heeft hij met bewilliging van zijn buurman H. van Asch van Wijck balkjes in diens zijmuur ingelaten.

De erven Meyen brengen in 1769 het huis in publieke verkoping. Van verkoop worden uitgezonderd: " - de marmeren stenen tafel met de consol

- in de muur vastgeschroefd.
- de lantaarn staande op de post van de opgaande trap.
- het geschilderde zijl, leggende op de vloer in de grote goudleerkamer.
- de vergulde kroon aan de zolder gehegt in de grote zijkamer.
- voorts alle de instrumenten, banken en planken, dienende tot draagbanken, als anders en berging der gereedschappen in de drie klijnen agtervertrekken.
- voorts het tralievlegtwerk met de ramen en stijlen op de plaats".

Een dergelijke lijst lijkt voldoende aanwijzing dat de familie Meyen in het huis woonde.

16-9-1769: Koper is Mr. Adriaan van ROMONDT voor fl6.000,--.

Adriaan van Romondt heeft het huis zelf bewoond. Zo verklaren zijn zoons in 1818. Ook hij verfraait het huis: met een rekest van 1-9-1772 vraagt hij om een verandering van de stoep die door aanbrengen van de zuilenpartij bij de voordeur nu te smal is geworden om van opzij te gaan. Een rekest betreffende de verandering van de voordeur heb ik overigens niet gevonden. In deze periode dient het huis ook als onderpand van een borgstelling (18-11-1774) t.b.v. Evert Post, oud-raad der stad Utrecht. De borgstelling

is ten behoeve van de "getrouwe waarneming en administratie als schout en gadermeester der Hoge en Vrije Heerlijkheid Amerongen, mitsgaders Ginkel en Elst". Evert Post is gehuwd met een tante van de toenmalige eigenaar. De borgstelling wordt verlangd door Frederik Christiaan Reijnhard, Baron van Reede en Agrim, Grave van Athlone, Vrijheer van Amerongen.

De laatste eigenaar van Romondt, Jhr. Mr. Otto d'Aumale van Romondt, heeft niet in Utrecht gewoond maar in Zeist. Hij was o.a. Hoogheemraad van de Lekdijk Bovendams.

1-9-1876: De heer d'Aumale van Romondt verkoopt het huis aan Mr. David van GELDER DE NEUFVILLE, vendumeester van de Amsterdamse Bank van Leening, voor f15.000,--. Voor de zonweringen aan de achterzijde vraagt hij 100 gulden extra.

Inmiddels is het pand opgemeten door het kadaster en komt voor onder Sectie B nr 114; groot drie aren, 70 c.a. (1832)⁽¹⁸⁾

De familie van Gelder de Neufville staat beschreven in Nederland's Patriciaat.⁽¹³⁾ Na de dood van haar man en het vertrek van de volwassen kinderen vraagt mevr. van Gelder machtiging het huis te mogen verkopen ten gunste van haar jongere kinderen. Zij verklaart: "...dat zij dit huis met haar gezin ten dage van des erflaters overlijden tot voor weinige dagen heeft bewoond. ...dat het echter te groot en te kostbaar is om te blijven bewonen ...dat de opvoeding van de kinderen haar de meest mogelijke zuinigheid oplegt".

Toevallig weten we uit een veel latere rekening, uit 1901, dat jaarlijks voor verwarming nodig waren: 50 HL cokes, 50 HL antraciet en 2500 turven. Het was echt een kostbaar huis.

Zij krijgt verlof het huis te verkopen voor de prijs van f15.000,--. Het nu als "dubbeld herenhuis" aangeprezen pand gold als moeilijk verkoopbaar of verhuurbaar in die dagen.

30-11-1883: Mevr. van Gelder de Neufville verkoopt aan de gezusters OP TEN NOORT, te weten Jeanette op ten Noort, douarière de Girard de Mi(e)let van Coehoorn en Josine Jeanette, ongehuwd. Beiden zijn zonder beroep, wonende op het landgoed Heerenbeek onder Oirschot.⁽¹⁴⁾

De familie op ten Noort stamt uit oostelijk Nederland (Kampen, Deventer, Doesburg, Zutphen). Bij Koninklijk Besluit 6-4-1834 werd Mr. Willem op ten Noort, directeur van het postkantoor te Utrecht, verheven in de Nederlandse adel. Hij is de vader van de twee koopsters. De dames op ten Noort vragen verlof tot aanleg van een rijbrug en een stal annex koetshuis. De stal is niet gebouwd, de brug wel. Kosten f700,--. Uit de akte van Boedelscheiding (het huis was gemeenschappelijk eigendom van beiden met recht tot overname voor de langstlevende) blijkt dat Jonkvrouw Jeanette het huis bewoonde.

30-4-1892: Verkoop aan het HOOGHEEMRAADSCHAP LEKDIJK BOVENDAMS.

Het Hoogheemraadschap werd in 1323 opgericht door Bisschop Jan van Diest (Charter aanwezig in archief Lekdijk Bovendams). Het Hoogheemraadschap wenste vooral verbetering in de bewaring van de archieven die toen in het oude Lekdijks-huis op de hoek Nieuwegracht/Schalkwijkstraat te gevaarlijk lagen opgeslagen.

Bij onderhandse aanbesteding wordt een verbouwing opgedragen aan aannemer Cornelis van Straaten voor de somma van f4435,--. Het gaat vooral om de aanleg van een brandvrije archiefkamer, het inrichten der suite tot vergaderzaal, het wijzigen der vertrekken op de verdieping en het inrichten van een gedeelte daarvan tot woning voor de conciërge. Het is de eerste verbouwing waarvan het hele bestek bewaard is gebleven. De bijbehorende bouwtekeningen geven in samenhang met de specificatie van werkzaamheden tevens inzicht in een deel van de oude toestand. De

veranderingen samenvattend zou men kunnen zeggen dat het Hoogheemraadschap behoudend omging met de buitenkant van het huis, maar het interieur nogal drastisch veranderde. Daarvan zagen we voorbeelden bij onze rondwandeling door het huis.

Het huis dient vanaf 1893 als kantoor, archief-bewaarplaats, vergaderplaats en dienstwoning voor de conciërge. Verder woont er vaak nog een andere 'particulier'. Zo vinden we in adresboeken uit 1912-1913 bijvoorbeeld naast het Hoogheemraadschap ook de namen A.J. Stilting, directeur der Nederl. Bank van Verzekerden en G.W. van Millingen, boekhouder.

Van nu af ondergaat het pand de gebruikelijke modernisering. In 1931 wordt een elektrische lichtinstallatie aangebracht door Nicolai en Lebet voor f274,--. In 1932 worden de privaten in de twee uitbouwtes links en rechts aan de achterkant uitgebrouwen en omgebouwd tot water-closetten. Daarbij worden pomp, oude betegeling en houten schotten verwijderd. In 1948 volgt aanleg van de Pegusinstallatie.

In 1928 wordt het pand op de Gemeentelijke Monumentenlijst gezet. In 1952 starten de besprekingen over restauratie. Vanaf 1964 staat het pand op de lijst van Beschermd Monumenten.

In 1971 wordt het Hoogheemraadschap opgeheven en gaat op in het Waterschap Kromme Rijn.

8-4-1971: Verkoop van het Lekdijkshuis aan de gemeente Utrecht.

De gemeente maakt het huis geschikt als tijdelijk onderkomen voor de Zusters van Eeuwigdurende Aanbidding die door de aanleg van Hoog-Catharijne uit hun klooster in de Westerstraat verdreven werden. Zij gebruikten de grote vergaderzaal als kapel. Als passant kon je de brandende kaarsen steeds zien. In 1975 vertrokken de Zusters naar de hen toegezegde plek in Hoog-Catharijne, bij het Stiltecentrum. De gemeente liet

het huis tijdelijk bewonen door twee ambtenaren om kraken tegen te gaan.

24-4-1979: Overdracht aan het Ariënskonvikt. Het huis is eigendom; de grond is in erfpacht uitgegeven.

Evenals 100 jaar geleden ten tijde van Mevr. van Gelder de Neufville was het huis ook nu niet gemakkelijk te bestemmen. Het Ariënskonvikt kon het huis als woonhuis gaan gebruiken en won daarmee het pleit. Er wonen nu tien personen in. Het heeft de status van pension, met bijbehorende verplichte technische maatregelen.

D e r o d e d r a a d
d o o r 3 2 5 j a a r

Tot slot van dit uitstapje in de geschiedenis van Keistraat 9 valt op dat het pand in hoge mate 'zichzelf' is gebleven. Niet gesplitst, niet overbewoond, niet herbouwd. Vooral hersteld en gemoderniseerd naar de smaak van de eigenaren en veelal binnen het oorspronkelijke bouwplan. Vaak waren de eigenaren ook bewoners. Deze waren vaak hogere functionarissen uit kerkelijke, stads- en provinciebesturen. Zij waren voldoende gegoed om het huis in stijl te bewonen. Wisseling van eigenaar vond menigmaal plaats binnen dezelfde familie. Verder is het pand van meet af aan sterk 'kerkgebonden' en 'waterschapsgebonden' geweest. Heemraden en secretarissen van de Lekdijk Bovendams waren er kind aan huis, ruim tweehonderd jaar voordat het huis Lekdijkshuis werd. Omgekeerd wonen er nu weer mensen die zich mogelijk op een kerkelijke bestemming voorbereiden.

Konden we maar alle eigenaren en hun directe familieleden alsnog uitnodigen voor een reünie in Keistraat 9. Een gezelschap van domheren, kanunniken, decanen van de Pieterskerk en St.

Marie, leden van vroedschap, raadsheren, gedeputeerden en ontvangers en verder secretarissen, cameraars, heemraden en hoogheemraden van Lekdijk Bovendams. Ze zouden veel veranderd zien. Maar waar eertijds de kanunnikenkinderen Modé sliepen en aten, zouden ze nu de bewoners van het Ariënskonvikt zien. Ze zouden ook veel herkennen!

Veel dank aan rector Rentinck van het Ariënskonvikt voor zijn rondleiding op 20-12-1989 door het huis. Zijn toelichting op de geschiedenis van de laatste 18 jaar is verwerkt in de tekst.

W. Zwanikken.

N o t e n

- 1) Werkgroep Kunsthist. Instituut Utrecht: "Utrecht in de zeventiende eeuw. Architectonische en stedenbouwkundige aspecten". Jaarboekje Oud-Utrecht, 1972, p. 115 e.v.
- 2) N. van der Monde: "Geschied- en Oudheidkundige Beschrijving van de Pleinen, Straten, etc. der stad Utrecht". N. van der Monde Utrecht, 1843. Deel II, p. 24-29. (In 1662 vestigde Jhr. E. Meyster zich in Utrecht. Hij bouwde een huis op de hoek van de Burenstraat. Hij had in 1661 de Amersfoorters een grote Kei hun stad laten binnenslepen en als monument installeren).
- 3) V.R. van Poelgeest-Spatkova: "Beschrijving van wandelroutes door Utrecht in boeken van C.C.S. Crone". Maandblad Oud-Utrecht, 1976, p.102-106. (De Keistraat wordt genoemd in: "Muziek over het water", p. 181).
- 4) Telefoongesprek d.d. 25-1-1989 met de heer De Meyere, organisator van de tentoonstelling "Utrecht op schilderijen" - Centraal Museum 1988.

- 5) Dr. E. Haslinghuis: "De Nederlandse Monumenten van geschiedenis en kunst". Staatsdrukkerij- en uitgeversbedrijf, 's-Gravenhage, 1956. Deel II "De provincie Utrecht". Eerste stuk: "De gemeente Utrecht", p. 119-122. Beschrijving van Keistraat 9.
- 6) A. Verlaan, P.van Vliet e.a.: "Van eenvoudige doch harmonische architectuur". Spectrum, Utrecht-Antwerpen, 1979, p. 51.
- 7) Topografische Atlas GAU.
- 8) "Utrecht in woord en beeld", 1937/1938, nr. 4. Uitgave Gemeente Utrecht.
- 9) Utrechts Documentatiesysteem: beschrijving van Keistraat en panden in de Keistraat, situatieschets, vernummeringslijst.
- 10) Topografische Atlas Rijksarchief Utrecht: foto's en reproducties behorende bij archief Lekdijk Bovendams, nr. 329 onder LB-
- 11) GAU: klappers op de Transporten en plechten.
- 12) Rijksarchief Utrecht: archief Lekdijk Bovendams, inv. nr. 30 (J.A.C. Matthijssen, A.A.M. Spijkers), vooral de nrs. 328, 329.
- 13) GAU: "Nederland's Patriciaat" (Blauwe boekje). Uitgave Centraal Bureau voor Genealogie en Heraldiek, 's-Gravenhage.
- 14) GAU: "Nederland's Adelsboek" (Rode boekje). Uitgave Centraal Bureau voor Genealogie en Heraldiek, 's-Gravenhage.
- 15) GAU: klapper op de Burgers van de Stad Utrecht aangetroffen tussen 1306-1579. Studiezaal I, nr. 202.
- 16) GAU: Doop-, Trouw- en Begraafboeken.
- 17) V.v.D.: "De Domkerk te Utrecht in 1672", Maandblad Oud-Utrecht, 1968, p. 46. (Dit vond plaats tijdens de Franse bezetting van Utrecht van 13-6-1672 tot 13-11-1673, bij welke gelegenheid de katholieken de Domkerk tijdelijk in gebruik namen).
- 18) Rijksarchief Utrecht: Kadastraal Minuutplan 1832. Utrecht sectie B 114.